

Βάγια Κάλφα*

Ο επαναπροσδιορισμός του πολιτικού

Θα ήθελα να εστιάσω στο φύλο και την σεξουαλικότητα, την πολιτική τους διάσταση και την εξεγερσιακή τους δυναμική στη λογοτεχνία.

Το πολιτικό στη νέα ελληνική λογοτεχνία και κριτική ορίζεται με έναν ανδροκεντρικό (ετεροκανονικό και ετερόφυλο) τρόπο και είτε προωθεί την ιδέα του έθνους (βλ. γενιά του '30) είτε αφορά μία πολιτική (αριστερή) ιδεολογία (η αντίληψη του πολιτικού είναι ανδροκεντρική στο βαθμό που δεν αναγνωρίζει ότι βαραίνουν διαφορετικά σε άνδρες, γυναίκες, λοάτκι, ανάπηρα, ξένα άτομα τόσο η τάξη όσο και το έθνος και ότι οι ίδιοι οι καταπιεστικοί μηχανισμοί της οικονομίας είναι έμφυλοι). Στην πρώτη μεταπολεμική γενιά, για παράδειγμα, πολιτική, με την έννοια της εξέγερσης, ήταν η ποίηση που γραφόταν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, ενώ στο τέλος της πρώτης και στα πρώτα χρόνια της δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα η τοποθέτηση απέναντι στην οικονομική κρίση και το μεταναστευτικό. Από την άλλη πλευρά, εκ των υστέρων διαβάζοντας τη μεταπολεμική λογοτεχνία, η πιο εσωστρεφής ποίηση της περιόδου μπορεί να θεωρηθεί εξεγερσιακή σε σχέση με τη στρατευμένη η οποία αφενός υπήρξε ο κανόνας και αφετέρου, ενδεχομένως λόγω της στρατεύσεώς της, να χάνει ένα μέρος της ελευθερίας της.

Σε κάθε περίπτωση, το φύλο και η σεξουαλικότητα θεωρούνταν ιδιωτικά ζητήματα και δεν προμοδοτήθηκαν από τη νεοελληνική κριτική. Αντίθετα, φαίνεται ότι η λογοτεχνία που τα έχει στο κέντρο της θεωρείται ήσσονος σημασίας, όχι σπάνια ναρκισστική, γυναικεία και ακίνδυνη. Ο χαρακτηρισμός «γυναικεία γραφή» δεν θεωρείται κολακευτικός ούτε άλλωστε και ο προσδιορισμός «ομοφυλόφιλη». Το επιχείρημα ότι η γυναικεία και ομοφυλόφιλη γραφή στερούνται καθολικότητας και για αυτό δεν προωθούνται είναι ένα πρόσχημα που αποκρύπτει το γεγονός ότι πίσω από την καθολικότητα βρίσκεται η αντρική, ετερόφυλη, της μέσης τάξης αντίληψη της λογοτεχνίας.

Εξεγερσιακές δυνατότητες μπορεί να έχει ένα έργο το οποίο αφενός αποδομεί αυτή την υποτιθέμενη καθολικότητα και αφετέρου δομεί κάτι νέο από τη θέση από την οποία γράφεται. Η αναπολογητική κατάθεση του γυναικείου/λοάτκι βιώματος, η ανάδειξη των έμφυλων προνομίων, καταπιέσεων και ρόλων, η ανάδειξη άλλων σεξουαλικότητων και σωμάτων (π.χ. ανάπηρων, σωμάτων με κάποια διαταραχή) έχουν εξεγερσιακή δυναμική. Στο επίπεδο της γλώσσας, εξεγερσιακή μπορεί να είναι η επιλογή της μονοσημίας/κυριολεξίας ως άρνησης από την πλευρά μιας ποιήτριας να διαμεσολαβήσουν ανάμεσα στα ποιήματά της και τους αναγνώστες στρέψις άντρες

κριτικοί και να της επιβάλλουν προθέσεις και ερμηνείες «καθολικές». Η άρνηση, με άλλα λόγια, του «θανάτου του συγγραφέα» από την πλευρά της γυναίκας συγγραφέως έχει τη σημασία της όταν βλέπεται ως άρνηση να παραδώσει τη φωνή της και σχετίζεται με αυτό που η Γουλφ ονόμασε «θανάτωση του αγγέλου του σπιτιού», την άρνηση, δηλαδή, να προσπαθήσεις να γίνεις αρεστή.

Αναγνωρίζοντας την πολιτική διάσταση του ιδιωτικού, αφενός επαναπροσδιορίζεται το πρώτο και διευρύνεται (αφού δεν είναι ότι όλα έχουν ήδη ειπωθεί και η ανοικείωση έρχεται αποκλειστικά μέσω της γλώσσας και της μορφής αλλά μάλλον ότι υπάρχουν αναπαραστάσεις και ιδεολογίες που μπορούν, συνδυαστικά με την ανοικειωτική χρήση της γλώσσας, καθώς αποδομούνται, να ανανεώσουν τη γραφή) και αφετέρου το δεύτερο απενοχοποιείται. Λογοτεχνία και ζωή, έτσι, προκαλούν και μεταμορφώνουν η μία την άλλη.

** Ποιήτρια, διδακτορική φοιτήτρια του Amsterdam School of Cultural Analysis, University of Amsterdam*